

Der er ingen tvivl om, at de socialdemokratiske kommuner i tiden efter 1910 hører til velfærdsstatens rødder forstået som de skattefinansierede ydelser på de forskellige områder, og hvor disse mønsterkommuner efterhånden smittede af på statens almindelige politik. Nu er »rødder« naturligvis et noget upræcist udtryk, ligesom selve begrebet »velfærdsstat« også er det. Med til »rødder« hører også 1880'ernes iværksættelse af offentlige arbejder, 1890'ernes sociale love, tuberkulosebekæmpelsen før 1914 m.m. Dette har Søren Kolstrup også øje for, selv om han ikke vier det megen opmærksomhed. I det hele taget gælder, at han hele bogen igennem har brede tilgangsvinkler til sit emne og forståelse for andre synspunkter end sine egne.

Denne alsidighed og gode udblik til forholdene uden for Danmark kendetegner også fremstillingen af tiden fra 1. verdenskrig til folkepensionen i 1956. Her defineres og systematiseres de forskellige trin i udviklingen i den social-liberale stats ideer: først tanker og den førte politik under og efter 1. Verdenskrig (1914-22), derefter først tvangsfolkesikringstankens forlis og fra 1929 den social-liberale stats bestandige udbygning til velfærdsstatens gennembrud i efterkrigstiden.

Alt dette sættes bogen igennem ind i rammen af den økonomiske og almene politiske udvikling. I fremstillingen bliver kommunerne nu til »isbrydere« for statsinitiativerne og ikke som i 1910'erne frontløbere. Det synes imidlertid, som om dette ikke er undersøgt nærmere. Kommunernes indsats har et lille afsnit; men det er muligt, at en lige så grundig behandling af de lokale udviklinger som i afsnittet om kommunesocialismen, ville have vist kommunerne som frontløbere inden for kulturlivet (koncerter, teater, foredragsvirksomhed, studiekredse, museer) og idræt. Det er områder, der også bliver en del af vel-

færdsstaten, men ikke er taget med i bogen.

Det skal bemærkes, at teksten er særdeles velformuleret – undertiden unødigt skæmmet af værdiladede karakteristiker af holdninger og begivenheder – og dispositionsmæssigt meget klar med gode delkonklusioner. Der er en fyldig indholdsfortegnelse, der dog ikke nær dækker manglen af registre.

Vagn Dybdahl

Olav Harsløf: *Mondegruppen. Kampen om kunsten og socialismen i Danmark 1928-32*. (Museum Tusulanurris Forlag, 1997). 639 s., 365 kr.

Olav Harsløf er magister i nordisk litteratur, har været universitetslærer, rektor først ved Det frie Gymnasium, dernæst ved Rytmask Musikkonservatorium og nu ved Statens Teaterskole og har tillige skrevet romaner. Men ved siden af alt dette har han også skrevet bøger af blivende betydning om kulturdebatten i mellemkrigstiden. Den nye bog dækker et større tidsafsnit, end undertitlen angiver, idet den tager tiden fra midten af tyverne og frem til 2. Verdenskrig med.

Le Monde (dagbladet fra 1944 har ingen forbindelse med 1920'ernes Monde) var en fortsættelse af Clarté, grundlagt af Henri Barbusse. Navnet dækkede over både tidsskriftet og foreningen og samlede pacifister og socialister af alle retninger og i mange lande. I Norden stod Clarté stærkest og længst i Sverige, men blev 1925 overført til Norge (Mot dag) og Danmark, hvor Hartvig Frisch stod for både organisationen og dens tidsskrift, der udkom 1926 og 1927.

En del af folkene fra Clarté dannede i 1928 Monde-gruppen og udgav bladet *Monde*. Det var fortsat en gruppe, der ikke var partibundet, men alle var socialister og antifascister. Ret snart blev kommunisterne dominerende, og Mon-

de, der i 1932 havde skiftet navn til Plan, blev simpelthen overtaget af DKP. Det var således kun i tre-fire år, Mondegruppen eksisterede; men dens virke var omfattende og energisk: tidsskrifter, bogudgivelser, teater- og filmforestillinger samt det store og indholdsrige *Vi Gymnasiaster*. Til dette kom, at den dominerede i Studentersamfundet.

Alt dette fremlægges meget fyldigt og detaljeret suppleret med arkivmateriale – indbyrdes breve og en interessant brevveksling mellem Frisch og Hans Kirk. Store dele af bogen er indholdsfortegnelser til de enkelte numre af *Monde* og lange referater af artikler. Derved får bogen først og fremmest karakteren af en aktstykkesamling, der er særdeles nyttig, mens den historiske udvikling ikke giver meget, der ikke i hovedsagen er kendt fra især Morten Things *Kommunismens kultur* (1-2, 1993), Niels Finn Christiansens *Hartvig Frisch* (1993) og Elias Bredsdorffs *Revolutionær humanisme* (1982). Når det gælder selve det, der bringes, er det i øvrigt påfaldende, at det politiske stof, der ellers optog meget plads i *Monde*, synes mindre tilgodeset i forhold til det litterære og kunstneriske.

Der er et personregister, der imidlertid ikke omfatter noterne, som ellers ofte rummer væsentlige oplysninger. Det vil da f.eks. også være centralt for læseren at få at vide, at professor Bent Jensen er uintelligent og ikke beskåret at fatte, hvad Villars Lunn skriver om ham. Der er også andre sådanne »klare« og »præcise« karakteristikker. Derimod savner man, selv når man kender en del af de agerende i Mondegruppen, oplysninger om personerne både før, under og efter at Harsløf lader dem træde ind på scenen. Det er muligt, at nogle af dem overhovedet ikke har nogen betydning, men så er navnene også overflødige.

Tilbage står dog spørgsmålet: Hvor

stor indflydelse fik Mondegruppen og dens uden tvivl mange sympatisører? Det ville være for store krav at stille til Olav Harsløf, at han skulle have givet svaret, selv om det ellers er et relevant spørgsmål, når det drejer sig om en historisk fremstilling. Svaret ville kræve omfattende og detaljerede undersøgelser. Måske kunne det have været forsøgt at give det.

Uden tvivl havde *Monde* og *Plan* påvirket mange, der sad landet over som gymnasielærere, og de påvirkede igen deres elever – mange af disse læste også *Vi Gymnasiaster*. Folkebibliotekerne, der havde en blomstringstid i 1930'erne, kunne også være steder, hvorfra en påvirkning kunne finde sted. Mange, der i 1940'erne og 50'erne nåede frem til indflydelse i statsapparatet, havde også en Monde-periode bag sig og var præget af det uanset senere ståsted. Memoirelitteraturen om perioden er desværre ikke omfattende (man blev så optaget af at skrive om besættelsestiden!), og mens man i 1970'erne og 80'erne blev engageret i at indsamle arbejdererindringer, var der ikke nogen, der tog initiativet til at samle erindringer fra andre samfundsgrupper – bortset måske lige fra netop Olav Harsløf. Han gennemførte i 1976 en række radiointerviewer med deltagere i Monde- og Plangruppen, der gav meget til belysning af gruppens historie, og som har bevirket, at hans værk indeholder mange facetter af bevægelsens liv, der ellers ville have været gået tabt.

Vagn Dybdahl

Bo Lidegaard: *I Kongens Navn. Henrik Kauffmann i dansk diplomati 1919-1958*. (Samleren, 1996). 812 s., 398 kr.

Bogen er primært en biografi af en dansk diplomat, der under 2. Verdenskrig kom til at spille en særlig rolle i